

ä r a a m a t n r. 4

Ustav surmani

VOLDEMAR ILJA

RAAMATUKOGU

„Kristlik Kaitsja“ kirjastus

1939

TARTU ÜLIKOOLI
RAAMATUKOGU

A

Ustav surmani.

„Olgu nüüd pealegi, lapsed, teie peate koju tagasi pöörduma,“ ütles ema. „Teil on ligi pool tundi käia, enne kui jõuate koju, ja varsti läheb ilm pimedaks. Mina jõuan kümne minutiga raudteejaama ja umbes poole tunni pärast olen juba rongiga isa juures.“

„Ja homme õhtul te tulete mõie-
mad tagasi, eks ole, ema?“ küsis kaheksa-aastane Maret.

„Ja tooge meile laadalt ka midagi kaasa,“ hüüdis Anni, kes oli veel noorem.

„Muidugi, muidugi,“ vastas ema rõõmsalt. „Isa on usinasti töötanud kogu nädala ja saab homme palka. Selle juurde arvestame veel raha, mis oleme suve kestel kokku hoidnud, ja nii võime osta talveks kõike vajalikku. Ja nüüd minge,

48133565

mu armsad; sina, Eedi, hoolitse õdede eest ja vaata nende järele, kuni me tagasi tuleme."

„Seda ma teen kindlasti, ema, ole üsna rahulik," kinnitas kaheteistaastane Eedi julgustavalt. Siis ema kallistas veel kord lapsi ja vaatas, kuidas nad üksteist käest kinni hoides sammusid mõistlikult kodu poole.

Novembrikuu varakult saabuv hämarus kattis juba maad, kui nad jõudsid üksiku hurtsiku juurde jõekaldal, mis oli neile antud eluasemeks härra Raudsepa poolt, kes ise elas tükk maad eemal väikeses mõisas. Eedi süütas lambi ja asus korraldama oma koolitöid, kuna Anni vaikselt mängis oma nukkudega ja Maret istus venna kõrvale sukka kuduma.

Tükk aega nad töötasid vaikse usinusega, siis katkestas vaikuse

hirmunud mökitamine. Maret hüppas püsti, heites kiire pilgu kellale.

„Kell on juba peaaegu kuus,“ ütles ta imestades. „Liisi tahab toitu ja ootab lüpsmist. Ei, lase olla, Eedi, küll ma saan ise kõigega toime,“ hüüdis ta vennale, kes abivalmilt üles tõusis. „Niipea kui sina oled valmis oma töödega, me sööme õhtust, ja pärast sa loed meile midagi armsast pühapäevakooli-lehest. Seal on nii palju huvitavaid jutte.“

„Nagu te tahate,“ ütles Eedi sõbralikult, ja Anni hõiskas: „Jah, loe, loe midagi. Lugu, mis sa viimati lugesid, oli nii ilus, ja seda kuulates ma võin kõik oma lapsukesed ilusasti voodisse magama panna.“ Maret tõi köögist väikese lüpsiku ja läks lauta, et seal vajalikke korraldusi teha. Kui ta väljastus, oli kuu juba tõusnud, ja tema valguses paistis jõgi olevat harulda-

selt lai ja läikiv. Peale selle kostis jõe vägevas kohinas midagi ähvardavat. Maret tahtis kutsuda õde ja venda, et neile imet näidata, kuid kits mökitas uuesti, ja ta ruttas lauta, unustades Liisi pärast jõe ja kuupaiste.

Kui ta vahutava piimaga jälle tuppast astus, oli Eedi parajasti lõpule jõudnud. Ühiselt katsid nad laua ja pärast Anni söögi-palvet nad sõid maitsvat rukkileiba ja rüüpasid kausist rammusat kitsepiima peale. Hiljem, kui tüdrukud pesid köögis nõusid, otsis Eedi välja viimase pühapäevakooli-lehe numbriga, ja varsti nad süvenesid kõik ilusa loo lugemisse. Anni riietas lahti oma nukud, asetas nad isa valmistatud voodisse ja laskus siis vaikselt põlvili, et oma „lapsukesed“ magama kiigutada. Järsku aga hüppas ta ehmunult üles ja hüüatas tahtmatult.

„Sajab, vihm sajab läbi!“ hüüdis ta imestanult ülesvaatavale vennale ja õele. Need naersid. „Mis sa räägid, narriker, väljas on ju hele kuupaiste!“ ütles Maret; aga ka tema tegi ehmunud näo, kui ta pilk langes põrandale, mis oli päris märg. „Meil ei ole ju vett toas,“ ütles ta imestades. „Aga ei, see tuleb väljast ukse alt.“

Eedi hüppas kohkunult üles ja ruttas ukse juurde. Ta ei saanud seda aga avada, sest keegi oleks nagu väljast ust vägisi kinni surunud. Viimaks õnnestus tal kõike jõudu kokku võttes ust lahti lükata, ja kohe voolas vägev veevoog tупpa kõike üle ujutades. Silmapilgu seisis poiss tardunult, siis aga karjus ta: „Uputus, oh suur Jumal, uputus!“ Kuid otsekohe ta rahunes jälle, haaras nutvatel õdedel käest kinni ja tiris nad mööda kitsast treppi ülemisele korrale. Anni, kes

hirmunult hüüdis isa ja ema, ta võttis sülle ja trööstis teda sõbralikult. „Ole rahulik, väikseke,“ ütles ta teda kallistades. „Sa tead ju ometi, et armas Jumal on ikka me juures ja kaitseb meid. Kui vanemad oleksid siin, siis tunneksid ka nemad hirmu, nüüd aga võivad nad olla rahulikud ja rõõmsad, ja kui nad homme õhtul tagasi tulevad, on kõik hädaoht möödas.

„Aga kui me nüüd kõik upume,“ hädaldas Maret. „Vaata, vesi tõuseb ikka kõrgemale; nüüd ta ulatab juba üle neljanda trepiastme.“

„Mõtelve uputusele möödunud aastal,“ trööstis Eedi. „Siis vesi ka tõusis ja tõusis; kuid varsti tulid külarahvas paadiga ja päästsid meid. Kas sa mäletad veel, Anni, et ka sinu nukud nad võtsid kaasa; varsti nad on siin.“

„Aga tookord oli hele päev,“ arvas Maret.

„Ja täna paistab kuu,“ vastas Eedi. „Mis te arvate, kas armas Jumal ei ole me vastu sama hea öösel kui päeval?“

Jah, seda nad teadsid ja see teadmine rahustas neid; kuid asjata pingutasid nad silmi, et näha liginevaid päästjaid. Väljavaated olid kurvad: majakest ümbritsesid igalt poolt vahutavate harjadega veevood, mis metsikus tantsus edasi tormasid, kandes oma turjal oksid, puutüvesid ja vahest ka surnud loomi. Korraga puhkes Anni uuesti nutma: „Meie Liisi, meie Liisi,“ hüüdis ta kaeblikult, „Eedi, sa pead ta päästma.“ Eedi kahvatas ehmatusest. „See on võimatu,“ ütles ta kurvalt. „Laut on juba ammu vee all. Ka siin ei ole me enam kindlad,“ hüüdis ta sügava ehmatusega, märgates, et vesi puudutas juba ülemisi trepiastmeid. „Maret, Anni, ruttu katusele! See

on lame ja korsten annab meile toetust. Maret, astu sina ees, meie järgneme sulle nukuga," — sest seda hoidis Anni kõigest hirmust hoolimata kõvasti süles. Osavasti mässis poiss tüdrukud soojadesse rätikutesse ja kiiresti ronisid kõik kolm mööda nigelat redelit katusele. Seal nad kükitasid korstna ümber ja võisid vaadata kaugele ümber ringi. Kuid vaatest, mis neile avanes, ei hoovanud neisse sugugi uut julgust. Metsikult tormavad vee-massid, tumedad esemed, mis siin ja seal ilmusid nähtavale õõtsuval veepinnal, ilma et silm neid kunagi oleks selgesti seletanud, täitsid vaeste laste südameid kirjeldamatu hirmuga. Pärast pikka, ängistavat vaikust, mille kestel nad asjata lootsid näha igatsetud päästepaati, sosistas Maret värisedes: „Eedi, nad on meid unustanud!“ Täpselt sama mõte oli värisenud läbi Eedigi

pea. Maretil oli õigus: päästjad oleksid pidanud juba ammu siin olema, kui nad üldse tahtsid tulla. Lapsed värisesid hirmust ja külmast, ja õudne vesi aina tõusis ja tõusis — veel natuke aega, ja ta ulatab nendeni. „Oh, armas Jumal, aita meid!“ kogeles hirmunud poiss; siis aga valmis temas lühike, vahva otsus.

„Istuge päris vagusi,“ ütles ta võimalikult kindla häälega, „ja paluge. Teie peate pääsema, küll armas Jumal aitab mind“ — ja nende sõnadega ta viskas seljast oma kuue.

„Eedi, Eedi, mis sa tahad teha?“ karjus Maret kohkunult. „Jää siia, sa ei saa ujuda veekeerises, sa puruned millegi vastu; parem suureme kõik üheskoos!“ — „Ja vanemad?“ ütles Eedi etteheitvalt. „Ei, Maret, nad usaldasid teid minu hoolde, ja kui mina võin selleks midagi teha, siis nad ei pea jääma

lasteta, kui tulevad tagasi! Ega asi olegi nii kardetav kui näib," ütles ta vabisevate huultega. „Vaadake, ma ujun ju vooluga kaasa, mõne minuti pärast olen külas, seal kuulatakse mind ja rutatakse teile appi. Jääge ainult rahulikuks ja ärge unustage palumist. Elage hästi, Maret, armas pisike Anni! Jumal kaitsku teid!“

Enne kui tüdrukud jõudsid veel midagi vastata, oli ta julge hüppega vajunud vette. Veekeeris haaras ta otsekohe oma võimusesse, kuid tugevate kätega lõhkus ta laineid ja kadus mõne sekundiga õdede pisaratega täidetud silmist. —

Vahepeal oli hirm ja kartus levinud ka üksikult asuvas mõisas ja külas. Vesi oli sinna ulatanud küll pisut hiljem, aga seda suurema hooga ja ootamatusega. Kuid seal oli palju käsi abistamas ja sellepärast inimesed said nii mõnegi väär-

tusliku asja oma varandusest päästa kõrgemal künkal asuvasse mõisamajasse, mille alumist korda samuti niisutas vesi. Härra Raudsepa heledajuukseline tütar Hilja seisis akna juures ja vaatles ärevalt väljas möllavaid veemasse. Mis sealt küll kõik mööda ei ujunud! Enamasti olid need ainult puutükid, ülesjuuritud põõsad, kuid mõnikord tuli ka surnud või veel lainetega võitlev veis või lammas, ja Hilja jälgis hinge kinnipidava kaastundega, kuidas mehed püüdsid haakidega ja ritvadega päästa veel elavaid loomi. Mõnikord neil õnnestus, ja siis hõiskas Hilja valjusti; enamasti aga oli kõik vaev asjata — vägev veevoog kandis oma saagi halastamatult eemale.

Korraga Hilja kisendas kohkunult. Kuu, mis silmapilguks oli kadunud tumeda pilve varju, ilmus järsku jälle kiirates nähtavale ja

valgustas väikest kogu, keda lained vastupanematult edasi kandsid. „Laps, seal on laps!“ hädaldas väike tüdruk. Mehed all kuulsid hüüdu ja ühisel jõupingutusel õnnestus neil tõmmata eluta poiss kaldale. Kiiresti kanti ta ülesse, ja Hilja, kes oli enese hoidja käte vahelt lahti rabelenud ja välja tormanud, viskus ta peale: „Oh Eedi, Eedi, ärka ometi üles! Kus on su õed, kas ka nemad on surnud?“

„Jah, halastaja Jumal, kus nad on?“ hüüdis nüüd ka härra Raudsepp kohkunult, eemaldades õrnalt tüdarta surnukehast. „Inimesed, kas keegi pole mõtelnud Möldrite perekonnale?“ — Ei, kõik olid nad unustanud; uputus oli tekkinud nii järsku, et kõigil oli tegemist enese- gi päästmisega. „Hoolitsege poisi eest ja tehke elustamiskatseid,“ käskis ta murelikus ärevuses. „Ja teie seal,“ pöördus ta teiste poole.

„seadke paat korda uueks sõiduks; ma ise tulen teiega kaasa.“ Hoolimata abikaasa palvetest, kes teda kuidagi ei tahtnud lasta, astus tubli mees ühes sulastega paati ja nad sõudsid elu kaalule pannes mööda voolu ülespoole. Õnneks ei tõusnud vesi enam ja vahvatel meestel õnnestus suurte raskustega jõuda hütini. Üheainsa hüppega tormas härra Raudsepp katusele hirmust ja külmast peaaegu tardunud laste juurde ja kandis nad üksikult paati. Maretil oli veel niipalju jõudu, et suutis seletada, miks vanemad ei ole kodus, siis vajus ka tema minestanult kokku. Tagasi sõideti kiiremini, kuigi mitte vähe- ma hädaohuta, ja varsti magasid mõlemad väikesed tüdrukud kosutavat und.

Nende hea vennake magas ka, aga palju sügavamalt surmaund. Kõik katsed, teda ellu äratada, osu-

palume ainult, et Sa ka meid aitad sinna jõuda, kus tema praegu maitseb oma ustavuse palka.

Mõlema õe ja ka väikese Hilja valu oli loomulikult väga suur, ja ükski silm ei jäänud kuivaks, nähes mööda kantavat lilledega kaunistatud kirstu. Kõik külaelanikud olid tulnud, et saata viimsele puhkepaigale väikest kangelast, kelle tegu oli saanud kogu ümbruskonna austuse ja imetluse osaliseks. Rongis käisid ka palju lapsi ligidalt ja kaugelt, ja nende hulgas polnud ühtegi, kes ei oleks armastusega ja imetlusega mõtelnud heale, vahvale Eedile. Nii mõnigi laps otsustas vaikselt sirutada tema eeskuju järele ja saada tema sarnaseks. Ta väike haud oli suvel ja talvel rikkalikult ilustatud lilledega ja kuuseokstega.

Hind 5 senti.